

Čtení odborných textů na cestě k odbornému psaní

Informační výchova, semestr jaro 2020

Čtenářská gramotnost a VŠ

Oborný text – celistvý, uzavřený, spojitý útvar znakové povahy, který je výsledkem záměrné komunikační aktivity člověka a jehož cílem je informovat a komunikovat myšlenky a teorie různých vědních oborů

Argumentace – znak odborného textu

- Jasně poukážeme, jakým způsobem uvažujeme, jakou podporu naše uvažování má (ve výzkumech, ve zdrojích a argumentech autorit, v našem vlastním přístupu)
- Stavíme ji jednak na záznamech svých vlastních postojů a pohledů na problematiku, tak na záznamech rozporujících náš postoj)
- Volbu preference myšlenky, zdroje a pohledu musíme zdůvodnit
- Naše osobní postoje by neměly ovlivňovat selekci (zamlčení) zdrojů

Průvodce vědeckým žargonem

je již dlouho známo — nezjistil jsem si původní pramen
projevuje se tu určitý trend — tyto údaje jsou v podstatě bezcenné
ažkoliv nebylo možné přinést na tyto — pokus se nezdařil, ale doufám,
otázky jednoznačnou odpověď — že jej i tak budu moci publikovat

k podrobnému studiu byly vybrány tři vzorky — ostatní výsledky nedávaly smysl
typické výsledky jsou zobrazeny — tento graf se mi obzvláště povedl

tyto výsledky budou — jednou se do ní snad pustím,
obsahem příští studie — jestli mě k tomu někdo
dokope / poskytne finanční prostředky

z vlastní zkušenosti — jednou

v několika případech — dvakrát

panuje názor — já si myslím

panuje všeobecný názor — pár kolegů si to myslí taky

platný v řádu daných veličin — neplatný

podle statistického výzkumu — říká se

statisticky vyjádřený odhad významu těchto zjištění — pustý dohad

pečlivá analýza dosažitelných údajů — tři stránky poznámek se mi rozmazaly, když
jsem si na ně zvrhl kafe

je jasné, že bude třeba vykonat ještě mnoho další
práce, než budeme schopni porozumět — já mu nerozumím
tomuto jevu v jeho úplnosti

po následné práci mých kolegů — ani oni mu nerozumějí

děkuji Josefu XX za asistenci při pokusu — Josef XX práci udělal
a Andrei YY za přínosné konzultace — a Andrea YY mi vysvětlila, o co jde

nesmírně významná — naprosto zbytečný úkol,
oblast výzkumné práce — který mi zadala komise

doufám, že tato studie podnítl další výzkum — já s tím končím

Čtenářská gramotnost a VŠ

- Čtení odborných textů
- Umím to?

- **Čtení pro zapamatování**
 - soustředit se na to, co je třeba vědět (pro zapamatování určitých faktů)
- **Čtení pro psaní textu** na vybrané téma
 - pochopit, jak jsou argumenty postaveny a k čemu směřují
 - pochopení interdisciplinárních souvislostí různých vědních oborů
 - ujasnit si, zda teoretické analýzy nebo jejich praktické využití jsou v souladu s vaším osobním přesvědčením a pohledem na svět

Učebnice, nebo odborné studie?

Učebnice, nebo odborné studie?

učebnice

- logické řazení informací
- text k zapamatování zvýrazněn
- „návod k použití“
- didaktické cíle
- přehlednost a systematičnosti
- názornost

studie/odborné texty

- terminologická nejednoznačnost
- prostředník komunikace mezi odborníky
- předpokládají poučeného čtenáře
- zprávy o výzkumech a jejich výsledcích
- čtivost se odvíjí od stylu autora
- autor může vycházet z různých koncepcí, ale nevykládá je

Efektivní čtení odborného textu

Metoda SQ3R

- 5 fází procesu = efektivně si osvojit čtené informace
- **Survey** - udělej si přehled
- **Question** - ptej se
- **Read** - čti
- **Recite** - rekapituluj
- **Review** - zpětně kontroluj

SURVEY – udělej si přehled

- Získat celkový přehled o dokumentu, jeho obsahové náplni a o poznatcích, které přináší
- Cílem je:
 - udělat si názor na účel textu
 - Zjistit adekvátnost textu pro splnění mého záměru
 - Nalézt části vhodné k prostudování

Důležité části textu

Titul

- Vymezuje téma dokumentu několika málo slovy
- Někdy však může být zavádějící (název Drahokamy odkazuje na minerály, ale může jít i o knihu s duchovní tematikou)

Záložka na obálce, zadní strana obálky

- Naleznete zde velmi často údaje o knize od nakladatelství. Můžete se dozvědět o záměru a obsahu knihy. POZOR... mějte na paměti, že tyto informace mohou být zavádějící, protože nakladatelství se jimi snaží na knihu upozornit a prodat ji.

Obsah

- Z názvů kapitol a podkapitol získáte přehled o členění látky a heslovitě se dozvíte, o čem dokument pojednává

Předmluva

- Informuje o základním přístupu autora k tématice a o cílech, které si autor vymezil splnit

Úvody a závěry kapitol

- Úvod - přehled problematiky řešené v dané kapitole
- Závěry - shrnují podstatu obsahu a stručně informují, co byste si měli z předchozího textu odnést

Titul / Název textu

- *Nejčastější chyby ve výslovnosti u moderátorů veřejnoprávní televize*
- *Diskurz o Romech v regionálních novinách*
- *Úzkost a strach dětí v ústavní péči*
- *Sedm hříchů paměti: Jak si pamatujeme a zapomínáme*
- *Věřit či nevěřit? Interpretace v kvalitativním výzkumu*
- *Nejspíše si myslíte, že tento článek je o vás: Jak vnímají svou osobnost narcisté*

Důležité části textu

Úvod

- Měl by dát odpovědi na následující otázky:
 - jaký problém autor řeší,
 - jak ho pojímá,
 - jak jde do hloubky,
 - jaké používá metody
 - a k jakým závěrům směřuje
- Jde o první organickou část díla

Závěr

- Většinou se dozvíte nejen o zjištěních, ke kterým autor dospěl, ale také o úskalích, kterým se vyhnul
- poukazuje na otázky, které zůstaly otevřeny a proč

Věcné a jmenné rejstříky

- Seznam důležitých termínů vztahujících se k tématu práce, pomocí kterého rychle zjistíte o čem dokument pojednává

Seznam použitých zdrojů/soupis bibliografických citací

- Seznam zdrojů, z nichž autor čerpal
- Informace týkající se širšího kontextu pojednávaného tématu
- Můžete dokonce objevit vhodnější dokument o studovaném tématu

Poznámky pod čarou

- Obsahují odkazy na citované a použité zdroje; mnohdy obsahují důležité vysvětlivky a doplňkové informace

QUESTION - ptej se

- Utřídění myšlenek o pojednávaných tématech v dokumentu
- **Pomocí otázek**, které si pokládáte a na něž budete hledat v dokumentu odpověď
- Pozor: poznamenejte si každou otázku, která vás napadne již při listování knihou.
- **Četba dostává účel**, vy motivaci k ní
- Tvorba otázek = přemýšlení v souvislostech o problémech, na které jste již narazili; spojování tématu s látkou probíranou na přednáškách a s tím, co již znáte
- Ptejte se sami sebe na to, co už o daném tématu víte
- Tip: Pro začátek zkuste jinak formulovat titul nebo název kapitol do otázek
- Tipy pro interakci s novým tématem: Využijte a inspirujte se otázkami, které naleznete např. na záložce, zadní straně přebalu knihy, v úvodu si je klade autor (ale reflexe vlastní četby a znalostí)

READ - čti

- Naformulované a poznamenané otázky nikam nevyhazujte
- Otázky: nasměrují vás na úseky v dokumentu, kterým máte věnovat pozornost
- **Jak hledat odpovědi na otázky?**
 - Během čtení si dělejte poznámky
 - Čtěte text po odstavcích a snažte se zachytit hlavní myšlenku/problém
 - Slova, která vystihují hlavní myšlenku, si po přečtení odstavce podtrhněte / sami formulujte problém klíčovými slovy a zapište je vedle odstavce/příslušné části textu (oceníte později při důkladném čtení)

READ - čti

Obrázky, tabulky a grafy v textu

- Věnujte jim náležitou pozornost
- Obrázky = ozřejmují složité souvislosti
- Tabulky a grafy = umožňují rychlý přístup ke kondenzovaným informacím
- Důležité jsou části: názvy tabulky či grafu a legendu řádků a sloupců (řádky = prezentují kategorie a jevy, mezi kterými hledáme shody a rozdíly; sloupce = charakteristiky; vzájemné vztahy vyjadřují trendy, tendence ...)

RECITE - rekapituluj

- **Cílem ověřit přínos přečteného textu**
- Rekapitulace po různě dlouhých úsecích
- Využijte **otázky z druhé fáze**
 - utřídíte si na ně odpovědi
 - z paměti odpovězte = zjistíte, nakolik jste si informace z textu osvojili
- K jednotlivým otázkám odpovědi formou klíčových slov vyjadřujících podstatu obsahu odpovědi
- **Zaznamenejte** písemně stěžejní fakta a konfrontujte je s doplňujícími informacemi

REVIEW - zpětně kontroluj

- Zaměřit se na celý text
- Pospojovat si jednotlivé získané poznatky z textu do jednolitého celku (dovednost důležitá pro vlastní psaní rozsáhlejších textů)
- Využít vlastního poznámkového aparátu z předchozích fází (otázky, klíčová slova, podtržené slova, poznámky v textu)

Rozečti se 😊 <https://www.rozectise.cz/cze/>

Jak to funguje?

Lidský mozek běžně zpracuje i **500** slov za minutu, pokud jsou zobrazena samostatně.

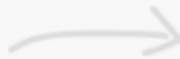
Souvislé texty ale neškolení čtenáři čtou v průměru rychlostí pouze **200-250** slov za minutu.

Ukázat

Mauris tinidunt sem sed arcu

Důvodem je, že lidský zrak při čtení skáče po řádku. Neškolené čtenáře zpomaluje zbytečně velký počet těchto skoků.

Mauris tinidunt sem sed arcu

Díky zvládnutí rychlého čtení můžete i souvislé texty číst rychlostí **500+** slov za minutu.

Kritické čtení odborného článku

Dvojí přístup:

- 1. **Číst rychleji = rychločtení / zjistit hlavní myšlenky a objevy**
 - ABSTRAKT – získám přehled a jasno v posloupnosti informací
 - RESUMÉ a ZÁVĚR (případně mezinadpisy, náměty k diskusi)

Průběžné otázky:

Je pro mě daná informace relevantní?

Proč tento článek čtu?

Co v článku hledám?

Má smysl text číst?

- 2. **Číst pečlivě – detaily**
 - OTÁZKY + hledání odpovědí
 - KRITICKÝ přístup k četbě – analýza, hodnocení „objevného“
- Důležité – rychle si osvojit **ODBORNOU TERMINOLOGII**

Kritické čtení – v kostce

- **Předpokladem je základní znalost tématu a porozumění tématu**
- **Cíl:** porozumět tomu, jak jsou argumenty v textu formulovány
- Co znamená kriticky číst?
 - Porozumět obsahu různých textů
 - Reflektovat to, co chtěl autor sdělit svým textem
 - Zhodnotit, co jste o tématu četli v různých textech
 - Rozvíjet své vlastní myšlenky a názory
 - Chápat čtení jako rozvoj vlastního myšlení
- Když čtu kriticky, **nehledám** primárně **informace**, ale **hledám způsoby myšlení** 😊

Čtete hloubkově – interaktivně?

- **Kontrolní otázky:**
- Víte přesně, co v textu hledáte?
- Dokážete **odlišovat důležité a relevantní informace** pro daný účel?
- Dokážete v textu identifikovat **klíčová slova a informace**?
- Používáte stále stejný **způsob čtení**, i když čtete různé typy textů?
- Kontrolujete při čtení pravidelně to, jestli čtenému textu rozumíte?
- Víte, jak se snažit textu **lépe porozumět**?
- Víte, jak předvídat, co bude v textu následovat?

Do jaké míry jste kritickým čtenářem odborného textu?

- **Kontrolní otázky:**
- Pokládáte si při čtení **otázky** týkající se toho, co autor textem zamýšlel sdělit?
- Považujete to, co napsal autor, za nedotknutelné?
- Za **jak důvěryhodný** lze text pokládat?
- Zamýšlíte se nad tím, jestli je **pravdivé** to, co autor píše?
- Jste schopen/schopna rozlišit různé **způsoby autorovy argumentace**?
- Identifikujete v textu **klíčové informace** a vnímáte je v kontextu toho, co o daném tématu napsali jiní autoři?
- Jste schopen /schopna vyhodnotit, jak lze dané informace lépe **vysvětlit či doložit příklady**?
- Dokážete určit tvrzení, která autor formuloval nesrozumitelně?

Číst mezi řádky

- Porozumět tomu, co autor zamýšlel textem sdělit
- Předvídat vývoj textu
- **„V sedmdesátých letech se studenti na univerzitách bouřili.“**

Práce s chybou v odborném textu – zadání úkolu

Dědičná citlivost

Existuje jen málo živočišných druhů, které se zajímají o mrtvá těla svých předků. Studie dokázaly, že někteří živočichové se cítili po smrti spářeného druhu osamělí, většina zvířat však poté, co se mrtvola rozloží, na svého blízkého zapomíná. Srovnáme-li tyto praktiky s chováním lidí, kteří své blízké pochovávají a často na ně vzpomínají až do své vlastní smrti, jedná se o velmi rozdílné chování.

Badatelský tým vedený Kenem McCombem z Univerzity v Sussexu zkoumal chování slonů v keňské rezervaci. Tým vyzoroval, že sloni projevují zájem o lebku a slonovinu svých předků. Když byl slonům předložen předmět stejných tvarů z jiného materiálu, například dřevěný místo slonovinového, zvířata o něj zájem nejevila – tímto způsobem zkoumali vztah slonů k jejich mrtvým předkům. Dr. Field, vedoucí péče o zvířata v londýnské ZOO, naznačil, že toto chování by mohlo poukazovat na hmatovou povahu a inteligenci slonů. Dr. McComb toto tvrzení potvrdil s odkazem na studii týkající se sedmnácti rodin slona afrického. Když byly slonům ukázány lebky jejich vlastních předků a lebky buvolů, sloni jevíli zájem pouze o lebky vlastních předků.

Zdroje

- Viz IS
<http://www.criticalreading.com/criticalreadingthinkingtoc.htm>
- http://www.criticalreading.com/learn_read_write.htm
- <http://writing-speech.dartmouth.edu/>

Webová verze Kurzu práce s informacemi

- <https://kisk.phil.muni.cz/kpi>
- <http://kpi.knihovna.cz/efektivni-cteni/>